

of events, and other methods aimed at ousting religion from public life. The author examines how the SVB influenced the lives of people during the Holodomor of 1932–1933. The period of weakening of the activity of the SVB, especially after September 1939, as well as the consequences of this work for society and culture are considered.

Keywords: Union of Militant Atheists, anti-religious propaganda, atheism, Soviet power.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балдинюк О. Роль Спілки Безвірників України в антирелігійній пропаганді (20–30-ті рр. XX століття). URL: [https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/7086/1/Rol_Spilky_bezvirnykiv_Ukrainy_v_antyrelihiinii_propahandi_\(20-30-ti_%20roky_XX_stolittia\).pdf](https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/7086/1/Rol_Spilky_bezvirnykiv_Ukrainy_v_antyrelihiinii_propahandi_(20-30-ti_%20roky_XX_stolittia).pdf)
2. Бабенко Л. Л. Особливості антирелігійної пропаганди 1920-х років та її альтернативи. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Babenko_Liudmyla/Osoblyvosti_antyrelihiinoi_propahandy_1920-kh_rokiv_ta_ii_alternatyvy.pdf
3. Журба М. А., Жолоб М. П. Піднесене і земне: релігійні громади етнічних меншин в умовах комуністичного режиму в Україні (20–30-і рр. XX ст.). Вінниця: ТОВ «Твори», 2019. 312 с.
4. Журба М., Потильчак О., Жолоб М. Спілка безвірників України (друга половина 1920-х років): становлення та структура. *Світ Кліо*. 2021. № 3(2). С. 16–27.
5. Щербань М. В. Відносини радянської влади і російської православної церкви в Україні в контексті формування тоталітарного режиму (1917–1930 рр.). Чернівці, 2015. 268 с.
6. Дудка Л. Спілка безвірників У контексті антирелігійної пропаганди в Україні: питання хронології та періодизації. *Емінак*. 2016. № 1(2). С. 48–55.
7. Андрущак Р. І. Антирелігійна діяльність Спілки воєвничих безвірників відносно Римо-католицької церкви на Поділлі наприкінці 20-х рр. XX століття. *Гілея*. 2016. № 105(2). С. 43–45.
8. Євсєєва Т. М. «Безбожна п'ятирічка». Діяльність спілки воєвничих безвірників. *Голод 1932–1933 років в Україні: причини та наслідки* / ред. В. М. Литвин. Київ, 2003. С. 656–675.
9. Гордієнко В. В. Православні конфесії в Україні періоду Другої світової війни (вересень 1939 – вересень 1945 рр.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Київський ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 1999. 189 с.
10. Вароді Н. Православ'я та суспільство в УРСР на початку радянсько-німецької війни: історіографія питання. *Сіверянський літопис*. 2021. № 5. С. 137–144.
11. Грідіна І. М. Метаморфози антирелігійної пропаганди радянської влади в Україні під час Другої світової війни. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2009. № 4. С. 74–80.

УДК 94:75.052](477.44)

ІСТОРІЯ ВІННИЦЬКИХ МУРАЛІВ

В. А. Франкова, І. В. Пятницькова

Анотація. У статті розглянуто муралі як сучасний вид мистецтва, що спрямований на забезпечення комунікації між митцем і суспільством. Проаналізовано історію появи муралів у Вінниці, їх змістовне наповнення і значення для культурного життя міста.

Ключові слова: мурал, стріт-арт, сучасне мистецтво, міський простір.

Мурал – це різновид монументального живопису, що являє собою масштабну композицію на поверхні стін та фасадів будівель. Термін походить від латинського слова *murus* – стіна. У стінописі використовують різні малярські техніки та матеріали: фреска, альсекко, енкаустика, темпера, клейові фарби, олія; за нових часів – синтетичні гумові фарби, акрил. Це приваблива форма публічного мистецтва, що перетворює нудні та занедбані міські простори на візитну картку громади [1]. Можна також стверджувати, що наявність великих публічних стінописів не тільки естетично покращує повсякденне життя мешканців або працівників корпоративних закладів, а й сприяє активному обговоренню актуальних проблем суспільства. Звісно, мурал може бути лише формою художнього вираження особистості, але вплив значення, що стоїть за ним, може бути дуже пов'язаним і універсальним.

Мета цієї статті полягає у тому, щоб простежити появу та розвиток мурального живопису у м. Вінниці, визначити концептуальні мотиви стінописів та їх внесок до мистецького спадку міста.

Муралі – це актуальна віха сучасного мистецтва. В Україні муралізм бере початок ще з 1990-х рр., але активний їх розвиток почався з 2013 р. Муралі стали обов'язковим атрибутом Києва, Харкова, Львова, Одеси, Чернігова та інших. З кожним роком все більше майстрів звертаються до стінопису. Важливою характеристикою стінопису є здатність передавати інформа-

цію. Завдяки своєму розташуванню на стінах будинків та розмірам малюнка велика кількість людей щодня проходить повз та споживає подане в зображальному вигляді послання [2]. Автори муралів висвітлюють у своїх роботах різноманітні теми – соціальні, естетичні, філософські, релігійні, політичні та ін. До того ж часто можна побачити мурали з різними міфологічними сюжетами, реальними подіями, що пов'язані з містом, де створено мурал.

Починаючи з 2015 р., десятки стінописів прикрасили стіни міста Вінниці. З ініціативи митців та сприяння місцевої влади було створено резиденцію «Vin-Art-City». Цей багаторічний проєкт почався з міжнародного конкурсу муралів, що прикрасили будівлі до дня міста [3]. Метою організаторів було обрати якісний мистецький продукт для суспільного простору. Головна тема конкурсу визначалася тезою «Вінниця. Місто мрій». Основним критерієм відбору мистецьких творів визначалася їх художня цінність. Переможців обирала експертна рада, але також враховувалась думка вінничан.

Рис. 1. Мурал «Зернина світу» Олександра Марченка

Перше місце на конкурсі «Vin-Art-City» 2015 р. отримав мурал «Зернина світу» Олександра Марченка [4]. Розміщено малюнок на фасаді будівлі по вулиці Соборній, 75. На муралі зображено дівчину, що читає книжку. У хмарах сидить хлопчина з пташкою на мотузці, що своїм світлом робить дива навколо дівчини.

Серед перших муралів міста – «Янгол» Антона Ходакова за адресою вул. Соборна, 50. Малюнок прикрашає бічний фасад готелю початку ХХ ст. «Франсуа». Геральдичні лілії – символ французької королівської династії Бурбонів – формують крила янгола. Завдяки блакитному фону янгол ніби височіє над будівлями, що личить янголу-охоронцю міста [4]. Мурал є унікальним видом монументального живопису, адже поєднує в собі риси традиційної фрески й стріт-арту.

«Око» – мурал луцького художника Артура Столярука. Він знаходиться за адресою вул. Оводова, 65 і є поєднанням мурал-арт та графіті. «Око» символізує річку Південний Буг, яка раніше носила назву Бог, що є свідком заснування та подальшого розвитку міста [4].

Цікавий мурал розмістився на фасаді будинку по вул. Оводова, 53 «Сни, в яких хочеться жити» Марії Бобиревої та Олександри Мельник [4]. Художниці зобразили дівчину, що поринає у сни під клаптиковим покривалом спогадів, снів та краєвидів міста Вінниці – водонапірної

вежі, Вінницького Будинку організацій та ін. Проєкт порушує питання поєднання реального та уявного компонентів життя. Марія Бобирева та Олександра Мельник родом з Криму, навчалися у Харківській державній академії дизайну. Їхні роботи прикрашають також місто Харків та будівлі півострова Крим.

Стінопис також є естетичним елементом, який допомагає інтегруватися в навколишнє середовище, що перетворює їх на справжні культурні артефакти. Мурал «Річка Буг» створив Артур Столярчук у 2016 р. на проспекті Коцюбинського. Для розпису обрали технічну будівлю – трансформаторну будку. Автор присвятив мурал головній артерії міста – річці Південний Буг. У 2020 р. мурал замалювали через неможливість відновлення малюнка. Ймовірно, пошкодження з'явилися через розміщення на технічній будівлі або через її нещодавній ремонт. На місці створили новий розпис – «міст дружби» між Туреччиною та Україною. Поблизу знаходиться житловий комплекс «Туркіш сіті» [5].

Мурал «Спрямованість» створив художник-мураліст Олександр Марченко у 2017 р. Митець переїхав до Вінниці після окупації Криму Росією. Його мурал створено на стіні багатоповерхівки за адресою вул. Князів Коріатовичів, 155. На муралі зображено білий літак, що летить над водою, та дівчину на дошці для серфінгу [6]. Ще один, філософський за тематикою, мурал розташувався на будинку по вул. Соборна, 53. «Родинні цінності» створила вінницька художниця Марія Дитинюк у 2019 р. Чоловік та дружина формують стовбур дерева, кроною якого є мапа України [7].

Муралі також можуть увічнювати людей чи події. Наприклад, у 2018 р. було створено мурал «Вінницький модерн» на фасаді будівлі за адресою вул. Соборна, 53. Авторками є Марина Карпенко та Ірина Прокопчук. На муралі зображено відомих людей, що проживали у Вінниці на межі XIX–XX ст. Серед них Натан Альтман – український художник-кубіст; Софія Русова – педагогиня, письменниця, одна з організаторок жіночого руху в Україні; Соф'я Зайцева – під час Другої світової війни була партизанкою, тривалий час працювала у Вінницькій колегії адвокатів; Тетяна Лентовська-Едвардс – актриса, антрепренер, ініціаторка будівництва театру ім. Садовського; Лета Ярошинська – письменниця, заснувала «Вітчизну шкільну» на Поділлі; Дмитро Гейден – російський граф, дворянин Вінницького повіту, спонсорував відкриття бібліотек, лекторіїв; Степан Васюра – фронтовик, адвокат із 69-річним стажем роботи, заслужений юрист України; Людвіг Малиновський – лікар, громадський діяч, один із засновників Вінницької обласної клінічної лікарні імені М. І. Пирогова [8].

Відновити історичний вигляд будівлі покликаний мурал «Садиба Стаховського» на будівлі за адресою пров. Верещагіна, 6. Микола Стаховський – громадсько-політичний діяч, перший голова дипломатичної місії Української народної республіки у Великій Британії. Будівлю було спроектовано Василем Кричевським у стилі українського архітектурного модерну ще в 1915 р. Завдяки муралу, створеному 2018 р., вдалося зберегти частинку історії міста [9].

Мурал на вул. Лялі Ратушної, 77-а «Збірний образ українських воїнів» присвячений **старшому лейтенанту Олександру Біліку на псевдо «Топаз». Художник – Олександр Никитюк. Розпис створюють на замовлення батьків полеглого воїна.** До широкомасштабного вторгнення Олександр Білік мешкав недалеко від будинку, де тепер розмістили його портрет. На муралі також зображено фігуру янгола, що символізує Україну і стоїть за спиною бійця. Знизу муралу додано напис «Вічна пам'ять і Слава Героям» [10].

А фасад будівлі на вулиці Князів Коріатовичів прикрашає мурал на честь військового Максима Несеверенка. Позивний бійця – «Конг», тому в основі композиції – Кінг Конг у блакитному береті посеред поля соняшників, небо загорнуто в прапор України. Внизу муралу видніється напис «Тримайте стрій!» Художник – Олександр Никитюк [11].

На стіні території Ліцею № 26 ім. Дмитра Майбороди створено мурал, присвячений подіям 14 липня 2022 року. Внаслідок ракетного удару росіян у Вінниці загинуло 29 осіб, ще 154 отримали поранення. «Герої без зброї» створено в рамках проєкту для підтримки сил безпеки й оборони України за ініціативи працівників ГУ ДСНС України у Вінницькій області. Художниця зобразила працівників ДСНС, які ліквідували завали після ракетного удару 14 липня, на другому плані – зруйнований «Ювілейний». На муралі присутні слова Василя Симоненка: «Живе лиш той, хто не живе для себе, хто для других виборює життя» [12].

Муралі міста Вінниці створені за 2015–2023 рр.

Рік створення	Назва	Автор	Адреса розташування
2015	«Добробут»	Тарас Довгалюк	вул. Соборна, 91
	«Зернина світу»	Олександр Марченко	вул. Соборна, 75
	«Сни, в яких хочеться жити»	Марія Бобирева та Олександра Мельник	вул. Оводова, 53
	«Око»	Артур Столярук	вул. Оводова, 65
	«Замріяна дівчинка»	Іво Наврат та Збінек Лінгарт	вул. Театральна, 15
	«Вінниця – місто мрій»	Тетяна Чубар	вул. Пирогова, 8
2016	«Старовинний Амстердам»	Олександр Марченко та Володимир Ходак	вул. Соборна, 22
	«Янгол»	Ідея та первинний ескіз – Антон Ходаков, подальше виконання – Олександр Никитюк	вул. Соборна, 50
	«Річка Буг»	Артур Столярук	Проспект Коцюбинського
	«Соняшники»	Тарас Довгалюк	вул. Гоголя, 1
	«Вінниця – місто знань»	Олександр Марченко	вул. Ващука, 12
	«Замріяний хлопчик»	Іво Наврат та Збінек Лінгарт	вул. Театральна, 15
2017	«Спрямованість»	Олександр Марченко	вул. Князів Коріатовичів, 155
	«Місто спорту»	Наталія Лісова	вул. Келецька, 132-а
	«Місто культури»	Олег Ходаков	вул. Келецька, 138
	«Слов'янка» і «Плідність»	Володимир Ходак, Тетяна Чубар, Олександр Марченко, Ольга Гаєвик. Творчий куратор проєкту Олександр Никитюк	вул. Амосова, 28-а
	«Оскар»	Олександр Никитюк та Олександр Марченко	вул. Келецька
2018	«Вінницький модерн»	Марина Карпенко та Ірина Прокопчук	вул. Соборна, 53
	«Маленький принц»	Ольга Гаєвик	вул. Стельмаха, 35
	«Садиба Стаховського»	Олександр Федоришен, Євген Совінський, Олександр Фертюк, Володимир Ходак	вул. Верещагіна, 6
	«Фантастичний гербарій»	Олександр Марченко	вул. Замостянська, 59
2019	«Родинні цінності»	Марія Дитинюк	вул. Соборна, 53
	«Космічні мрії»	Наталія Вусик	вул. Космонавтів, 6
	«Культурний код»	Олександр Марченко	вул. Стельмаха, 47
	«Спорт-римейк»	Група художників	вул. Соловйова, 2
2021	«Космічні мрії»	Віктор Подрезов	вул. Космонавтів, 39
	«Лебединий світанок»	Олександр Марченко	вул. Стельмаха, 17
	«Арка натхнення»	Ірина Прокопчук	вул. Соловйова, 3
	«Стежка»	Ольга Михайлюк, Юлія Гушул та Рустем Скибін	Проспект Коцюбинського, 49
2022	«Нова Каховка»	Максим Кільдеров	вул. Соборна, 81
	«Герої без зброї»	Валентина, художниця з Турбова	Хмельницьке шосе, 27
	«Розпошир удаль зір свій...» Григорій Сковорода	Ескіз Катерини Бонецької, виконання – Олександр Никитюк	вул. Сковороди, 21
2023	«Українським бійцям»	Олександр Никитюк	вул. Лялі Ратушної, 77
	«Конг»	Олександр Никитюк	вул. Князів Коріатовичів

Як показує таблиця 1, на території міста Вінниці загалом створено понад 34 муралі. Для їх створення залучали місцевих художників та митців з інших міст і країн. Переважна більшість муралів була створена за кошти міського бюджету, були також приватні замовлення (розпис ЖК «Оскар»). У 2020 р. не було створено муралів у рамках проєкту «Vin-art-city» через карантинні обмеження. З 2022 року муралі створювали за кошти небайдужих громадян.

Муралізм є надзвичайно актуальним та показовим щодо головних завдань сучасного мистецтва. Стінопис спонукає до діалогу між глядачем та стінописом, у який митець вкладає важливі для суспільства тези. Все частіше муралі мають значне смислове навантаження та порушують актуальні теми. Отже, муралі працює з глядачем – спонукає його до роздумів і емоцій-

ного досвіду. Такі масштабні зображення привертають увагу за лічені секунди, що сприяє як культурному розвитку, так і туризму.

Abstract. The study presents an analysis of murals as a modern form of art aimed at ensuring communication between the artist and society. The history of the appearance of murals in Vinnytsia, their content and significance for the cultural life of the city is analyzed.

Keywords: mural, street art, modern art, urban space.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бітаєва Г. Мистецтво муралу як динамічне художнє явище сучасного українського соціуму. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2022. № 18(1). С. 79–86. DOI: 10.31500/1992–5514.18(1).2022.260428.
2. Гаврилюк Б. Український мурал-арт у контексті світового мистецтва. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2018. Вип. 37. С. 241–254.
3. У Вінниці оголосили міжнародний конкурс на кращий проект мурал-арту «VIN-ART-CITY». *20 хвилин. Вінниця*. 19 червня 2015. URL: <https://vn.20minut.ua/Kult-podii/u-vinnitsi-ogolosili-mizhnarodniy-konkurs-na-kra-schiy-proekt-mural-art-10451085.html>
4. Інтерактивна карта вінницьких муралів, створених у 2015–2016 роках. *Vinbazar*. 26 вересня 2016 р. URL: <https://vinbazar.com/news/nshe/nteraktivna-karta-vinnitskikh-murali>
5. Фото дня. Мурал «Південний Буг» замальовали мостом дружби з Туреччиною. *20 хвилин. Вінниця*. 17 липня 1920. URL: <https://vn.20minut.ua/Podii/foto-dnya-mural-pivdenniy-bug-zamalyovali-mostom-druzhibi-z-turechchino-11096928.html>
6. У Вінниці завершили малювати мурал «Спрямованість» (Фото). 15 серпня 2017. *Vinbazar*. URL: <https://vinbazar.com/news/rizne/u-vinnitsi-zavershili-malyuvati-mural-spryamovanist-foto>
7. У Вінниці почали малювати перший цьогорічний мурал «Родинні цінності». *Vezha.ua*. 12 серпня 2019. URL: <https://vezha.ua/u-vinnytsi-pochaly-malyuvaty-pershij-tsogorichnij-mural-rodynni-tsinnosti-foto/>
8. Творчий «пантеон». Кого намалювали на новому муралі біля МакДональдсу. *20 хвилин. Вінниця*. 19 серпня 2018. URL: <https://vn.20minut.ua/Podii/tvorchiy-panteon-kogo-namalyovali-na-novomu-murali-bilya-makdonaldsu-10715039.html>
9. Садиба Стаховського і загублений артефакт: у Вінниці почали малювати третій мурал до Дня міста. *Vezha.ua*. 31 серпня 2018. URL: <https://vezha.ua/sadyba-stahovskogo-i-zagubleniy-artefakt-u-vinnytsi-pochaly-malyuvaty-tretij-mural-do-dnya-mista-foto/>
10. Українським бійцям присвятили новий мурал у Вінниці. 26 травня 2023. *Vinbazar*. URL: <https://vinbazar.com/news/kultura-i-sport/ukrainskim-biytsyam-prisvyatili-noviy-mural-u-vinnitsii-foto>
11. Кінг Конг серед соняшникового поля: у Вінниці створюють мурал на честь полеглого оборонця. *RadioEra*. 7 вересня 2023. URL: <https://radioera.com.ua/king-kong-sered-soniashnikovogo-polia-y-vinnici-stvoruut-mural-na-chest-poleglogo-oboroncia/>
12. У Вінниці створили мурал із рятувальниками, які ліквідували наслідки ракетного обстрілу. *Суспільне. Новини*. 16 листопада 2022. URL: <https://suspilne.media/318198-u-vinnici-stvorili-mural-iz-ratuvalnikami-aki-likvidovali-naslidki-raketno-obstrilu/>

УДК 327

ІДЕЯ «ЛЮБЛІНСЬКОГО ТРИКУТНИКА» У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

О. В. Хаєцька, М. І. Прихненко

Анотація. Робота присвячена розгляду Люблінського трикутника. В цьому контексті проаналізовано місце Альянсу у зовнішній політиці України. Досліджено, що Люблінський трикутник як регіональна ініціатива має потенціал допомоги Україні в кількох ключових аспектах: політична підтримка, безпековий вимір, економічна співпраця, енергетична безпека та підтримка реформ. У процесі дослідження було використано такі методи та підходи: проблемно-історичний підхід, методи індукції та дедукції. Авторкою було зроблено висновок про те, що ініціатива символізує багатовимірну співпрацю між Польщею, Україною та Литвою.

Ключові слова: Люблінський трикутник, ЄС, НАТО, Україна.

Геополітичне положення Польщі, Литви та України зумовлює розвиток партнерських відносин у межах субрегіональних інтеграційних ініціатив у Центральній Європі як доповнення до ЄС та НАТО. Історично і сьогодні Україна посідає важливе місце в політиці Польщі та Литви, а концепція Речі Посполитої трьох народів не втратила своєї актуальності й зараз. Постає питання: чим став Люблінський трикутник? Розбудовою постійних і партнерських відносин між народами чи виявився малоефективною платформою обіцянок? Відповідно, метою написання статті є дослідити ідею люблінського трикутника та його місце у зовнішній політиці України.